

שיח ושיג בפרשה

"לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך: לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך למען יברכך יהוה אלהיך בכל משלח ידך על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה:" (כג', כ' - כא')

ליהודי אסור לקחת ריבית (ללא התר עיסקה) ואילו לגוי מותר לקחת ריבית. הדוכס של ברלין היה מנהל שיחות עם רבי צבי הירש לויך אודות היהודים ומנהגייהם. רבי צבי הירש היה מתרץ לו את קשיותיו אחת לאחת. והנה באחד הימים שוב החל הדוכס לקנטר את היהודים ופנה אל רבי צבי הירש ושאלו: "הרי תורתכם, תורת משה, היא הראשונה שהבדילה בין ישראל לבין נכרי, נאמר בתורתכם: "לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך", כלומר, לגוי מותר לכם להלוות בריבית וליהודי לא. שואל אני אותך, האם במצוה זו יש משום הדין, האם יש פה אמת ויושר?"

ענה לו הרב: תורת ה' תורת צדק היא. ואמנם, הצטוו בני ישראל על נשך וריבית. לכל אדם מישראל אסור להלוות וללוות בריבית. גם המלווה וגם הלווה מזהרים על כך. אבל, אין הדבר כן לגבי אומות העולם. הן לא הצטוו על איסור לקיחת ריבית או נתינתה. הנכרי רשאי להלוות כספו בריבית גם לאדם מישראל מבלי שמשהו ימחה בידו. ועתה, שואל אני את כבוד הדוכס, "המשך הרב ואמר, "האם יש בכך משום הדין, האמת והיושר, שנכרי המלווה לאדם מישראל יהא רשאי ליטול ממנו ריבית, ואילו לאיש מישראל, המלווה לנכרי, אסור יהיה ליטול ריבית?! לכן, אמרה תורתנו הקדושה: "לנכרי תשיך", זאת משום שהנכרי גם הוא נוטל ממך נשך, אך "לאחיך לא תשיך", מכיוון שאף הוא אינו נוטל ממך נשך. אל נא, אדוני הדוכס, אל תדבר סרה בתורתנו, שכן משה אמת ותורתו אמת!" (613 סיפורים על תרי"ג)

אהבת ישראל

שמחה לאיד

"עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב). באדם טמונים כחות נעלמים וטמירים, הן לעלות מעלה כמלאך, והן לרדת מטה מטה כחית טרף באכזריות נוראה.

הקנאה וצרות העין אוכלת בבני אדם בצורה נוראה, עד כי יכולים להגיע למדרגת שפלות כזו - להיות נושמים לרנחה ושמחים במפלת חבריהם.

הפסוק צווח ואומר: "בנפל אויבך אל תשמח" (משלי כד, יז). אפלו שהוא אויבך, ומדת הקנאה משתלטת לפעמים על האדם, ששמח בנפל ידידו. פשוט, כששומע אסון או הפסד שארע לחברו, או על שדונן שהתבטל - כאילו אבן נגלה מעל לבו, ונשימתו העצורה נתרחבה מספוק שלו הוא קנה. וזה תוצאות הקנאה והחמדה - להיות שמח לאיד, שעליו נאמר (משלי יז, ה): "שמח לאיד לא ינקה".

רבונו של עולם! מה אתה נהנה שפלוני קרהו אסון, הפסיד בעסקיו, או אסון אחר! מה הרוחת עכשו או - מה הפסד הזה לך בטובתו מקדם למה נוח לך וערב לך שחברך עתה מתיסר ומקונו על מצבו, הוא בצער, אשתו בצער, בניו ובנותיו בצער, ואתה עכשו אוכל פתך לשבעה!

גם חסר אכפתיות מצרת או מטובת השני גרועה היא מאד, כל שכן שהדבר גרוע כשלא רק חסר אכפתיות שולט על האדם - אלא גם שמחה לאיד, הלא זו שפלות נפש נוראה!

בגמרא מספר, שאליהו הנביא לא בא לבקר חכם שהיה רגיל אצלו, מפני שבא אריה מהיער לעירו של אותו חכם, והקפיד עליו אליהו למה לא הגן בזכותו שלא יארע דבר זה. אם כן, אם אדם נחשב - ולו בעקיפין - כאחראי על נזק חברו, כבר הוא מאשם, כל שכן כשהוא שמח במפלת השני וצר עין בטובת השני שהוא ירוד מאד, כי בזה הוא מזיק לבני אדם בעין רעה שלו.

ושוב כנ"ל - כל זה נובע מהערכת ערכי עולם הזה הנפסדים. אדם חייב לתנן את עצמו כי כל ערכי עולם הזה אפסיים המה כאבנים ועפר בעלמא, חסרי ערך, ואין לאדם להחשיב - רק ערכים רוחניים כתורה ומצוות.

ואדם שבכל זאת נשתלטה עליו מדה זו, ומכרסמת בו עד שבאמת חיו אינם חיים - עליו להרבות בהתבוננות זו שהזכרנו, ולהתפצל על זה לה', שלא תעלה קנאתו על אחרים ולא קנאת אחרים עליו. (הרב יעקב ישראל לוגאסי)

אמונה

כד אמונה בא על-ידי שתיקה. (ספר המידות)

נקודה למחשבה

שמירת על גדרי הצניעות

אדם שאכל פת באולם שמחות, ובאמצע אכילתו התחילו לרקוד ריקודים מעורבים, עליו לברוח משם ולברך ברכת המזון מחוץ לאולם. ואפילו אם החל לברך ברכת המזון, ובאמצע הברכה החלו ריקודים מעורבים, יצא מהאולם ויסיים את הברכה בחוץ. { כן הורה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת 'פורת יוסף' והובאו דבריו בספר החופה והנישואין (עמוד 141). ועיין בשו"ת יביע אומר (חלק ג אבן העזר סימן י אות ט). }

ודרך אגב, כתב בספר יערות דבש (דרוש א), שאם יש איסור במאכל שהאדם אוכל, כגון שבא מהגזל, או שיושב לאכול בסעודת מושב לצים ותערובות נשים ובתולות, שמהרהר בעבירה והסתכלות, ובזה, זה השלחן מלא קיא צואה מבלי מקום, ואז רוח קדושה שיש בתוך המאכל מסתלק, ורוח טומאה שיש במאכל, נדבקת בנפשו וסורו רע. ועל כן על פי רוב, אחר מאכל ומשתה במקומות כאלו, בא אדם לידי חטא, כי אינו נזהר בקדושת אכילה, ומודבק בנפשו רוח טומאה. ע"כ.

יש לבטל את מה שנהגו להרים את הכלה על כסא או שלחן, באופן שהגברים שמעבר למחיצה רואים אותה מעל המחיצה, מפני שמכשילים את הגברים בראיית הכלה. { כן העיר לנכון הרה"ג רבי מרדכי גרוס שליט"א בספר אום אני חומה (עמוד ג). וכבר נפסק בשלחן ערוך (אהע"ז סימן סה סעיף ב) שאסור להסתכל על הכלה. } (הרב אברהם ישראל)

משהו לנשמה

מצוות לא תעשה שלא ללבוש שעטנז

תלמידו של הגאון הקדוש רבי יהושע ליב דיסקין מבריסק היה רבי דניאל. עני מרוד היה, הוא חי חיי דוחק וגרם עם משפחתו בכך מלא טחב. אך דבר זה לא מנע ממנו ומבני ביתו ללמוד תורה בשקידה ובהתלהבות יומם ולילה. תלמידי הגאון מבריסק היו עוקבים ברטט אחר כל תנועה קלה של רבם. והנה הבחינו לאחרונה, כי תמיד בברכת הלבנה, כאשר מגיע הרב למילים "שלוש עליכם", הוא מפנה את מבטו לעבר רבי דניאל, העומד לו מכונס בפינה ומחכה שיחזיר לו "עליכם שלום".

"מדוע זכה רבי דניאל לכך?" תמהו התלמידים, וכאשר שאלו את רבי דניאל בעצמו על כך, לא ידע להשיב. חקרו ובררו התלמידים אודות התנהגותו של רבי דניאל. והנה לימים נודעה גדלותו. אשתו של רבי דניאל היתה מנהלת את כל משק הבית בכוחותיה הדלים. בזה ראתה את עולמה. היא קיימה את צואתו של אביה, שבקש שבעלה לא יבטל חלילה שעה אחת מתורה ותפילה בגללה. ואכן, אשה צדקת זו שמרה בקפדנות על צו אביה. היא מעולם לא בקשה מבעלה שיעזור לה בקניות בשוק, היא לא נתנה לו לעשות שום עבודות בית, ואכן רגליו של רבי דניאל לא דרכו ולא נראו בשווקיה של ירושלים, או בפתח חנות כל שהיא. יומם ולילה עסק בתורה ובתפילה, כשאשתו דואגת לכל. ביום חמישי אחד, יום השוק, ראו לפתע תושבי ירושלים את רבי דניאל מסתובב לו יחידי באחד משוקי ירושלים ההומים ושק עמוס על שכמו. תמהו העוברים והשבים על הדבר: היתכן, רבי דניאל בשוק?!

חיש מהר נפוצה השמועה, ושכנות סקרניות התענינו אצל אשתו לפשר הדבר, והיא, הצדקת, סיפרה לשכנות והתנצלה מדוע הרשתה הפעם לבעלה להתרוצץ בשוק ולבטל מתורתו, וכך סיפרה: "אתמול, ישב לו בעלי כדרכו ולמד. באותה שעה עבר לפני פתח ביתנו רוכל עני המוכר בגדים ישנים משומשים. הלה הכריז על סחורתו. יצאתי החוצה והתחלתי לברור בגדים המתאימים לילדי. והנה בעוד אני בוררת, יצא בעלי החוצה ואמר לי כי עלי לבדוק את הבגדים, האם הם נקיים משעטנז. לא הססתי. ביקשתי מהרוכל שימתין. לקחתי שנים שלושה מעילים מהערמה ועליתי בחיפזון לשכננו רבי שמואל, הידוע כמומחה לברור שעטנז, כדי שיבדקם. ואכן רבי שמואל בדק ואמר לי כי הבגדים כולם מלאים שעטנז. כמובן שחזרתי מיד ובטלתי את הקניה. הרוכל אסף את בגדיו והלך לדרכו ובעלי רץ בינתיים לישיבה וחזר בשעה מאוחרת בלילה. למחרת, נזכר בעלי בענין ושאלני אודות קניית הבגדים. סיפרתי לו את המעשה, ולפתע הוא החזיר והחל רועד בכל גופו ואמר: 'היתכן? הרי צריך לברר מיד את כתבתו של הרוכל, מי יודע, אם איזה יהודי לא נכשל בינתיים באיסור חמור של שעטנז?...' "

בקושי רב עלה בידי לברר אצל השכנים את כתבתו. אי שם בירכתי השוק גר הרוכל, במרתף. בעלי צרר מיד את כל כספנו, הוא לקח גם הלואה קטנה מאחד השכנים ורץ מיד אל הרוכל. כשהגיע למרתפו, הוא חקר אם יש לו עוד בגדים כאלו. הרוכל השיב לו בחיוב, והצביע על ערמה של בגדים במרתפו. חיש מהר קנה בעלי שק גדול בשוק, חזר לרוכל, קנה ממנו את כל הסחורה והביאה אל ביתנו. בחצר ביתנו הכין מדורה גדולה והטיל בה את כל השק בשמחה עצומה ואמר: "עתה בודאי לא יכשלו יהודי ירושלים באיסור שעטנז".

סיפור זה סיפרה אשתו של רבי דניאל, ואחד מתלמידי הגאון מבריסק, ששמע זאת, סיפר לגאון מבריסק. סיפור זה, המתאר את מסירות נפשו של יהודי לקיים מצוות שעטנז, הגדיל את חינו בעיני רבו, ותלמידי הרב החלו אף הם להביט על רבי דניאל בהערצה. (613 סיפורי על תרי"ג).